

ПРИМЕНА МЕТОДА СЦЕНАРИЈА У ПРОСТОРНОМ ПЛАНИРАЊУ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ У СРБИЈИ

APPLICATION OF THE SCENARIO METHOD IN LOCAL SPATIAL PLANNING IN SERBIA

Награђена докторска дисертација

Годишња награда „Димитрије Перишић“ за најбољу докторску дисертацију у области Просторног планирања одбрањену у 2022/23. години

Универзитет у Београду - Географски факултет, Катедра за просторно планирање

Кандидат: др Бојана Пјановић

Ментор: др Славољуб Драгићевић, редовни професор, Универзитет у Београду Географски факултет

У докторској дисертацији *Примена метода сценарија у просторном планирању на локалном нивоу у Србији*, Пјановић се у ширем смислу бави својеврсним изазовом просторног планирања – испитивањем, одређивањем и одлучивањем о могућим будућностима. У условима велике неизвесности и ургентности тема које се намећу на глобалном, националном и локалном нивоу, примена метода сценарија, као помоћног алата за креирање и доношење одлука приликом суочавања са неизвесношћу, посматра се као један од начина да се планирање успешно суочи са изазовима и оствари постављене циљеве.

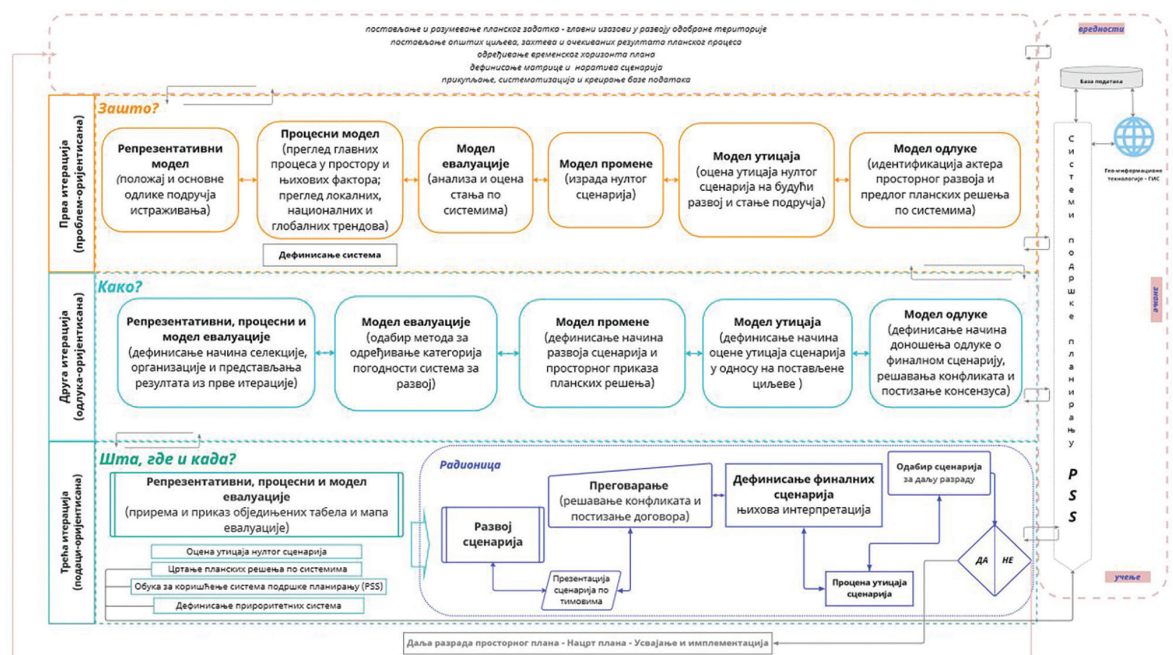
Истраживање у докторској дисертацији је засновано на елементима научног истраживања (процесу сазнавања научно верификованим методама чији су чиниоци теоријско-мисаона и практично чулна делатност) и инспирисано фронетичким истраживањем у планирању, које је засновано на проналаску баланса између инструменталне и вредносне рационалности, увећавањем капацитета појединца, организација и друштва да мисле и

делују вредносно-рационално, и постављању питања: куда идемо, да ли је то пожељно и шта би требало учинити?

У ужем смислу, у дисертацији је фокус на развоју и тестирању методологије за израду експлоративних и трансформативних сценарија у колаборативном окружењу. Развој сценарија је посматран као део планског процеса, уз интегрални приступ планирању. Сходно томе, Пјановић у дисертацији даје осврт на дефиницију, моделе, принципе и циљеве просторног планирања у односу на шири друштвени контекст. Такође, представљени су плански системи, чије је познавање неопходно ради усклађивања обавезних уставних, законодавних и административних одредби поступка израде и усвајања плана са теоријским, научним знањем, методама и алатима који се користе у процесу. Након планских система, дата је анализа и представљени су процес, методе и алати за израду просторног плана.

Предложена методологија (Сл. 1) за израду сценарија у просторном планирању на локалном нивоу је креирана

Слика 1. Предлог методологије израде сценарија на локалном нивоу

на основу Стејницовог (Steinitz) оквира за Геодизајн (2012) и процеса израде сценарија који је дефинисао Шварц (Schwartz) (1996). Ради се о корацима који одговарају изради експлоративних и трансформативних сценарија, у колаборативном окружењу, чија се израда, комбинованим приступом, предлаже у дисертацији. Примена метода сценарија, у оквиру методологије која је заснована на теоријско-методолошким сазнањима, подржава интегралан приступ планирању и омогућава практичну примену и проверу. Тиме се омогућава даљи развој методологије, допуњују се и унапређују теорија и пракса планирања.

Израда сценарија, уз активно учешће актера просторног развоја (експерата, интересних група, шире јавности) и употребу геоинформационих технологија и система подршке планирању, начин је да се, у условима комплексности и неизвесности, могуће будућности истраже, визуализују, оцене и да се у колаборативном окружењу постигне консензус о жељеној могућој будућности, ка којој се заједничким планирањем и деловањем тежи. Иако је у докторској дисертацији фокус на локалном нивоу, раније наведеним примерима примене сценарија, примена предложеног методолошког оквира, уз прилагођавања, може бити погодна за све размере, од националног до локалног нивоа, као и тамо где нема јасно дефинисаног планског процеса и где су присутне конфликтне ситуације. Значај предложене методологије јесте што се применом може помоћи заједницама на нижим нивоима управе да критичким сагледавањем, уз стручну аргументацију, одговоре на захтеве који долазе са виших нивоа управе, а тиме и да подстакну развијање партнерства заједница свих нивоа у питањима просторног развоја и актуелних друштвених, економских и еколошких тема. Дата методологија се може применити и ван званичног процеса израде просторног плана, као неформални инструмент који унапређује законом дефинисани процес.

Методолошким оквиром, структурираним на основу научног истраживања и компетенција, дефинисани су кораци којим се избегава „парадокс избора“. Употребом система подршке планирању, у колаборативном окружењу, према матрици сценарија (Сл. 2), развијена су четири сценарија просторног развоја општине Ивањица. Њима су представљени различити токови акција ка достизању жељене будућности, у односу на различите приступе у планирању и управљању простором. Приказане су разлике између: наставак тренутног приступа који је доминантан у планирању на локалном нивоу – „Наставак постојећих трендова 2021–2050“, опције раног деловања – „Ко рано рани 2021–2035“ и „Ко рано рани 2035–2050“ и опције касног буђења – „Касно буђење 2035–2050“.

Резултати указују на то да је примена метода сценарија начин да се избори дефинишу, анализирају и представе пре доношења одлуке и усвајања плана и да се пружи увид у садашњост, препознају промене важне за будући развој и анализирају последице тих промена. Такође указују да израда сценарија уз употребу система подршке планирању поспешује разумевање сложених просторно-временских интеракција, омогућава учење и размену знања између актера просторног развоја, колаборацију и заједничко креирање и доношење одлука, на било којој размери и у различитим планским системима.

У целини, резултати добијени израдом докторске дисертације су поставили основу за даља будућа научна истраживања и даљу примену метода сценарија у просторном планирању на локалном нивоу. С обзиром на комплексност задатка, посебно у смислу координације процеса израде сценарија и креирања услова за структурирану комуникацију и заједничко доношење одлука, резултати докторске дисертације се могу користити за бољу припрему и организују процеса. Уз претпоставку да ће резултати процеса израде сценарија у току израде плана постати „позитиван пример праксе“, очекује се практична примена метода сценарија у просторном планирању на локалном нивоу у Србији, што може осветлити нове изазове и евентуалне проблеме и тиме подстаћи нова истраживања и даље унапређење израде сценарија. Такав развој би, очекивано, унапредио просторно планирање у теоријско-методолошком и практичном смислу, те допринео осветљавању нове улоге просторног планирању у друштву.

др Славољуб Драгићевић, редовни професор, Универзитет у Београду - Географски факултет

Слика 2. Матрица сценарија

